

Mutluluk Ekonomisi Üzerine Ölçek Geliştirme ve Uygulama ◆◆◆ Scale Development and Application on the Economics of Happiness

DOI: <https://doi.org/10.25204/iktisad.1347644>

Mehmet POLAT*

Öz

Makale Bilgileri

Makale Türü:
Araştırma
Makalesi

Geliş Tarihi:
21.08.2023

Kabul Tarihi:
14.09.2023

© 2023 İKTİSAD
Tüm hakları
saklıdır.

Bu çalışma, iki temel amaç üzerine bina edilmiştir. Birincisi, mutluluk ekonomisi bağlamında bir mutluluk ölçeği geliştirmektir. İkincisi, güvenilirliği ve uygulanabilirliği ispatlanan mutluluk ölçeğini belirlenen modeller çerçevesinde test etmektir. Bu bağlamda çalışmanın ilk aşamasında, ölçek geliştirme aşamaları tek tek takip edilerek açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizler neticesinde güven, beklenti, ekonomik kazanç ve yaşam standardı (EKYS) ve öznel iyi oluş (ÖİO) olmak üzere dört faktör elde edilmiştir. İkinci aşamada ise geliştirilen mutluluk ölçeği, Çoklu Grup Yapısal Eşitlik Modeli (ÇGYEM) kullanılarak belirlenen iki model kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın her iki modelinin neredeyse tüm grup sonuçlarında, bireylerin güven, beklenti ve EKYS düzeylerinin önemli düzeyde ÖİO üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle erkeklerin güven ve EKYS düzeylerinin beklentiler üzerinden ÖİO düzeyini önemli düzeyde etkilediği görülmüştür. Çıkan sonuçlara göre araştırma modellerinde yer alan aracı ve bağımsız değişkenlerin yeterli olduğu söylenebilir. Ayrıca bireylerin güven, ekonomik kazanç ve yaşam standartlarının gelecekle ilgili beklentilerini önemli düzeyde etkilediği ve beklentilerinin de mutluluk üzerinde önemli düzeyde belirleyici olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk ekonomisi, öznel iyi oluş, çoklu grup yapısal eşitlik modeli.

Abstract

Article Info

Paper Type:
Research Paper

Received:
21.08.2023

Accepted:
14.09.2023

© 2023 JEBUPOR
All rights
reserved.

This study is built on two main aims. The first is to develop a happiness scale in the context of happiness economics. The second is to test the happiness scale, which reliability and applicability have been proven, within the framework of the determined models. In this context, in the first stage of the study, explanatory and confirmatory factor analyses were conducted by following the scale development stages one by one. As a result of the analyses, four factors were obtained: trust, expectation, economic earnings and standard of living (EESL), and subjective well-being (SWB). In the second stage, the developed happiness scale was analyzed within the scope of two models determined using the Multi-group Structural Equation Modeling (MSEM). In almost all group results of both study models, it was observed that individuals' trust, expectation, and EESL levels had a significant positive and significant effect on SWB. In particular, it was observed that men's trust and EESL levels significantly affected the level of SWB through expectations. According to the results, it can be said that the mediator and independent variables in the research models are sufficient. In addition, it is concluded that individuals' trust, economic earnings, and living standards significantly affect their expectations about the future, and their expectations are also significant determinants of happiness.

Keywords: Happiness economics, subjective well-being, multi-group structural equation modeling.

Atıf/ to Cite (APA): Polat, M. (2023). Mutluluk ekonomisi üzerine ölçek geliştirme ve uygulama. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(Özel Sayı), 117-136. <https://doi.org/10.25204/iktisad.1347644>

* ORCID Dr., Iğdır Üniversitesi, Tuzluca MYO, mehmetpolat@igdir.edu.tr

Extended Abstract

Introduction and Research Questions & Purpose:

Happiness economics is an important field that was founded in the 1970s and has proven itself with many studies, especially since the 2000s. Recently, many scales have been developed on happiness economics. However, the developed scales focused only on testing the level of happiness, or in other words, SWB. On the other hand, scales from different fields were used to test the impact on the SWB. In this context, it appears that there is a lack of a scale in the happiness economics literature that includes the basic determinants of the level of happiness. This study focuses on two main aims with the idea of filling this gap in happiness economics. The first is to develop a happiness scale that includes the basic determinants of happiness level. The second is to test the happiness scale, whose reliability and applicability have been proven.

Literature Review:

In the literature, many studies have been written to determine the factors affecting the level of SWB of individuals. These studies have researched the impact of income, financial satisfaction, personal characteristics (age, gender, marital status, etc.), education, health, social activities, leisure time, psychological components (such as stress experience and religious beliefs), and socioeconomic factors (economic growth, unemployment, and employment rate) on SWB (Tella ve MacCulloch, 2006; Shams, 2016; A. E. Clark et al., 2008; Dolan et al., 2008; Stutzer ve Frey, 2012; Chen et al., 2022; Ng, 2022). It has been observed that the effect of these factors on SWB varies from study to study.

Methodology:

The study utilized 821 survey data collected across Türkiye. In line with the purpose of the study, exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were used to develop the happiness scale in the first place. In the second stage, the sub-dimensions of the happiness scale, whose reliability and applicability were proven, were tested with Multi-group Structural Equation Modeling (MSEM). In the MSEM analysis, two models were used. While the mediator variable was used in the first model, the mediator variable was not used in the second model. In addition, gender and marital status were included as group variables in both models.

Results and Conclusions:

Under the happiness scale developed within the scope of the study, four factors were determined. These factors are named trust, EESL, expectations, and SWB respectively. In almost all group results of both models in which the happiness scale was tested, it was observed that individuals' levels of trust, expectation, and EESL had a significant positive and significant effect on SWB. On the other hand, it was observed that the relationship levels obtained between the variables in the first model were stronger compared to the second model. This situation reveals that it would be more useful to use a mediator variable in suicide measurements. In addition, the applicability of the happiness scale has also been proven as a result of the analyses conducted within the scope of the two models. Considering the scales in the happiness economics literature, it can be said that the happiness scale is more comprehensive. This strengthens the idea that the happiness scale will make significant contributions to the happiness economics literature. This case strengthens the idea that the happiness scale will make very important contributions to the happiness economics literature. On the other hand, it is thought that analyzing the happiness scale within the framework of different models and variables will make significant contributions to the happiness economics literature.

1. Giriş

İktisat biliminde, uzun dönem mutluluk ve mutluluğu etkileyen faktörlerin araştırılması göz ardı edilmiştir. Genellikle insanların mutluluğu üzerine sosyologlar, psikologlar ve siyaset bilimcilerin araştırmaları daha çok ön plana çıkmıştır (Diener ve Diener, 1995; Barry, 2000; Veenhoven, 2005; Stanca, 2010). Ancak son dönemde iktisatta, çok önemli gelişmeler yaşanmış ve mutluluk kavramı farklı bakış açılarıyla yeniden tartışılmaya başlanmıştır (Haucap ve Heimeshoff, 2014). Özellikle 1974 yılında Easterlin tarafından yayınlanan “*Does the Economic Growth Improve the Human Lot?*” adlı çalışma ile birlikte mutluluk kavramı, daha yoğun ilgi görmeye başlamıştır (Easterlin, 1974). Bu dönemde, Easterlin’in yanı sıra Nobel ödülünü alan Amerikalı Kahneman ile Blanch Flower, Clark ve Oswald da bu alanda çalışmalar yaparak bu süreci hızlandırmıştır (Albayrak, 2022). Böylece iktisat ve sosyoloji bilimlerinin etkileşimi sonucu mutluluk ekonomisi ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda davranışsal iktisadın bir alt alanı olarak görülen mutluluk ekonomisi üzerine günümüzde birçok çalışma kaleme alınmıştır (bkz. Tella ve MacCulloch, 2006; Shams, 2016; A. E. Clark vd., 2008; Dolan vd., 2008; Stutzer ve Frey, 2012; Chen vd., 2022; Ng, 2022).

Mutluluk ekonomisi üzerinde yapılan çalışmalarda, mutluluk yerine farklı kavramlar kullanılmaktadır. Genel olarak bakıldığında, mutluluk, yaşam doyumu ve öznel iyi oluş (ÖİO) kavramlarının birçok çalışmada birbirinin yerine kullanıldığı söylenebilir (Blanchflower ve Oswald, 2004; Graham, 2009). Ancak ağırlıklı olarak mutluluk ve yaşam doyumu kavramlarının ÖİO kavramının tanımlanmasında yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Blanchflower ve Oswald, 2005; Graham vd., 2004; Frey ve Stutzer, 2000; Helliwell ve Putnam, 2004; Hong vd., 2022; Li ve Lyu, 2022; Yang vd., 2023). Mutluluk, bireyin içinde bulunduğu zaman dilimindeki mutluluğu olarak tanımlanırken, yaşam doyumu ise bireyin bir bütün olarak hayatından ne kadar mutlu olduğunu ifade etmektedir. (Worldvaluessurvey.org, 2019). Diğer yandan ÖİO kavramı ise her iki kavramı kapsayacak şekilde iyi oluş, mutluluk, memnuniyet, iyimserlik, geçmişten doyum ve şimdiki mutluluk olarak açıklanabilir (Uçgunoğlu Erarslan ve Yayar, 2022). Bu bağlamda çalışmada, bir bütünlük sağlanması düşüncesiyle daha kapsayıcı olan ÖİO kavramı kullanılmıştır.

Mutluluk ekonomisi çerçevesinde, ÖİO düzeyinin ölçülmesine ilişkin farklı yöntemler kullanılmıştır. En yaygın kullanılan yöntemlerin başında, sıralı logit modeli gelmektedir (bkz. Lim vd., 2020; Alesina vd., 2004; Nguyen vd., 2015; Yan ve Wen, 2020). Diğer yandan bazı çalışmalarda, genelleştirilmiş sıralı logit modeli kullanılmıştır (bkz. Alesina vd., 2004; Mahama ve Maharjan, 2018; Yan ve Wen, 2020; Yang vd., 2023). Ayrıca ÖİO, makroekonomik analizler çerçevesinde de ele alınmıştır (bkz. Easterlin, 2001; Fahey ve Smyth, 2004; Diener vd., 2013; Beja, 2017). Bu çalışmada ise çoklu grup yapısal eşitlik modeli (ÇGYEM) kullanılmıştır (bkz. Joshanloo, 2016; Mo vd., 2022; Chan ve Wong, 2022). Özellikle ÇGYEM analizlerinde farklı farklı grupların kullanılması, ÖİO düzeyinin kategorik olarak değerlendirilmesi fırsatı sunmaktadır.

Bu çalışma, iki temel amaç üzerine bina edilmiştir. Birincisi, mutluluk ölçeğinin güvenilirliğini ve uygulanabilirliğini ispatlamak; ikinci ise belirlenen modeller kapsamında mutluluk ölçeğini test etmektir. Bu amaç doğrultusunda ikinci bölümde ÖİO ile alakalı literatür özetlenmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın metodolojisi, mutluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve çalışmada kullanılacak modellere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, bulgular ve beşinci bölümde ise sonuç ve öneriler yer almıştır.

2. Literatür

Mutluluk ekonomisi üzerine son dönemde yapılan çalışmalarda, bireylerin ÖİO düzeylerini etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur (bkz. Dolan, vd., 2008; Tella ve MacCulloch, 2006; Stutzer ve Frey, 2012; Haucap ve Heimeshoff, 2014; Shams, 2014; Ng, 2022). Çalışmalarda, özellikle aşağıda sıralanan faktörlerin ÖİO üzerinde önemli düzeyde etkilere sahip olduğu görülmüştür. İlgili faktörler, bu çalışmada üç boyut bağlamında toplanılmıştır (Dolan vd., 2008; Stutzer ve Frey, 2012; Ribeiro ve Santos, 2019):

- Ekonomik kazanım ve yaşam standardı (gelir, tüketim, refah, iş, çalışma saati, ücret, sosyal aktiviteler)
- Demokrasi, Güven ve beklentiler (devlet kurumlarına güven, çevreye güven, ekonomik güven, demokrasi, adalet, beklentiler).
- Demografik ve kişisel özellikler (cinsiyet, yaş, medeni durum, etnik köken, din, eğitim, sağlık durumu)

2.1. Ekonomik Kazanım ve Yaşam Standardı

Easterlin(1974) çalışmasında, bireylerin gelir düzeyi arttıkça mutluluk düzeylerinin bir noktaya kadar arttığı, ancak daha sonra gelir düzeyinin artmasına rağmen mutluluk düzeyinin sabit kaldığını gözlemlemiştir¹. Diğer yandan yapılan birçok çalışmada yüksek gelir düzeyine sahip olan bireylerin yüksek ÖİÖ düzeyine sahip olduğu görülmüştür (bkz. Dorn vd., 2007; Luttmer, 2005; Ferrer-i-Carbonell, 2005). Ayrıca Stevenson-Wolfers group” olarak adlandırılan araştırmacılar (Betsey ve Justin, 2008; Deaton, 2008; Diener vd., 2013; Sacks vd., 2012), gelir düzeyi ile mutluluk arasında hem kısa hem de uzun dönemde pozitif bir ilişkinin olduğunu savunmuşlardır.

Dolan vd., (2008) çalışmalarında, bireylerin işsiz kalmasının ÖİÖ düzeyini olumsuz etkilediğini gözlemlemiştir. Schoon vd. (2005) çalışmalarında, yarı zamanlı çalışan bireylerin tam zamanlı çalışanlara kıyasla daha düşük yaşam memnuniyetine sahip olduğunu görmüşlerdir. Diğer yandan bireylerin kendi aile ve arkadaşlarıyla sosyalleşmesinin ÖİÖ’yu olumlu etkilediği (bkz. Pichler, 2006) ve bu etkinin ilerleyen yaşlarda da devam ettiği (bkz. Ritchey vd., 2001) gözlemlenmiştir. Powdthavee (2008), bireylerin sosyal sermayesi olarak adlandırılan bu ilişkilerin iyi olması doğrultusunda ÖİÖ’ünde iyi olacağını savunmuştur.

2.2. Demokrasi, Güven ve Beklentiler

Literatürde ÖİÖ ile ülkelerdeki demokrasi düzeyi arasında önemli bir ilişkinin olduğunu ortaya atan birçok çalışma vardır (bkz. Bjørnskov vd., 2010; Berggren ve Bjørnskov, 2020; Paleologou, 2022). Frey ve Stutzer (2000) çalışmalarında, katılımcı demokrasinin yoğun olduğu ülkelerde bireylerin yaşam memnuniyetlerinin nispeten daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Diğer yandan Fahey ve Smyth (2004) ile Hagerty (2000) çalışmalarında, gelir eşitsizliği ile ÖİÖ arasında negatif bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Yapılan birçok çalışmada, bireylerde sosyal güven ile ÖİÖ arasında çok kuvvetli bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bireylerde sosyal güven arttıkça mutluluk düzeyinin daha da arttığı hatta intihar olaylarının olma olasılığının daha da azaldığı gözlemlenmiştir (Helliwell ve Putnam, 2004; Dolan vd., 2008). Bireylerin komşularla ilgili algılarının yaşam doyumunu önemli düzeyde etkilediği yönünde önemli kanıtlar elde edilmiştir (Dolan vd., 2008). Diğer yandan devlet kurumlarına ve hükümete duyulan güvenin daha yüksek yaşam doyumuna sebep olduğu tespit edilmiştir (Helliwell, 2003; Hudson, 2006). Ayrıca, bireylerin finansal koşullar yönündeki algılarının yaşam doyumunu üzerinde çok önemli etkilere sahip olduğu görülmüştür (Brown vd., 2005).

2.3. Demografik ve Kişisel Özellikler

Yapılan çalışmalarda bireylerin yaş düzeyleri ile ÖİÖ arasında önemli ilişkilerin olduğu gözlemlenmiştir. Dolan vd., (2008) çalışmalarında, özellikle genç ve yaşlı bireylerin 32-50 yaş aralığında sorumluluğu yüksek olan bireylere kıyasla daha yüksek yaşam doyumlarına sahip olduklarını görmüşlerdir. Diğer yandan Alesina vd., (2004) çalışmalarında, kadınların erkeklere göre

¹ Easterlin’in bu tespiti, literatüre “Easterlin Paradoksu” olarak yer almıştır (Beja, 2014).

daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğunu tespit etmelerine rağmen yapılan bazı çalışmalarda ise cinsiyet bağlamında bir farklılığı olmadığı (Louis ve Zhao, 2002) gözlemlenmiştir.

Bireylerin medeni durumları ile ÖİÖ düzeyleri arasında önemli ilişkilerin olduğu, birçok çalışmada ortaya atılmıştır. Helliwell (2003) çalışmasında, evli insanların daha yüksek ÖİÖ düzeyine sahip olduğunu hatta birbirinden ayrılmış bireylerin dul bireylerden daha düşük ÖİÖ düzeyine sahip olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca Blanchflower ve Oswald (2004), evli bireyler arasında sevgi ve şefkatin pekiştirici gücünün ÖİÖ düzeyini olumlu etkilediğini savunmuşlardır.

Blanchflower ve Oswald (2004) çalışmalarında, eğitim düzeyi ile ÖİÖ arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu gözlemlemiştir. Ancak Stutzer (2004) çalışmasında, ortaöğretim düzeyine sahip olan bireylerde daha yüksek ÖİÖ düzeyinin olduğunu savunmuştur. Diğer yandan Ferrer-i-Carbonell (2005), gelir düzeyi düşük ülkelerde yaşayan bireylerin eğitim düzeylerinin ÖİÖ düzeyleri üzerinde daha yüksek bir etkiye sahip olduğunu gözlemlemiştir. Helliwell (2006), dindar olan bireylerin dini ne olursa olsun dindar olmayanlara kıyasla daha fazla mutlu olduğunu ortaya atmıştır. Ayrıca Clark ve Felton (2005), bireylerin dini faaliyetlere düzenli katılmasının mutluluk düzeyini olumlu etkilediğini savunmuşlardır. Powdthavee (2008) çalışmasında, engelli olmanın ve engelli olma süresinin ÖİÖ üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gözlemlemiştir. Dolan vd., (2008) çalışmalarında, ÖİÖ ile sağlık arasında çok güçlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca Yang vd., (2023) çalışmalarında, sağlık ve ÖİÖ arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. Metodoloji

Bu çalışmanın amacı, mutluluk ölçeğinin elde edilmesi ve belirlenen modeller kapsamında test edilmesidir. Bu kapsamda ilk etapta ölçek geliştirme aşamaları takip edilerek açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Daha sonra elde edilen mutluluk ölçeğinin alt boyutları, yapısal eşitlik modeli ile belirlenen iki model kapsamında test edilmiştir².

Literatürde ölçek geliştirme aşamaları, farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, Churchill (1979), Balci (2020) ve Doğan vd. (2015) referans alınarak aşağıdaki yol haritası esas alınmıştır:

- Madde havuzu oluşturma,
- Uzman görüşüne başvurma,
- Pilot çalışma,
- Uygulama,
- Ölçeğin ortaya konulması.

Tablo 1’de madde havuzuna yer verilmektedir. İlk 23 madde, WVS ve TÜİK’in mutlulukla ilgili anket çalışmalarından alınmıştır (Worldvaluessurvey.org, 2019; TÜİK, 2022). 24-30 aralığında yer alan maddeler, Polat (2022) tarafından geliştirilen ekonomik kazanç ölçeğinden alınmıştır. Son olarak geri kalan 6 madde ise uzman görüşü alınarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Mutluluk ölçeğine ilişkin maddeler, 5’li likert ölçek esas alınarak düzenlenmiştir. Likert ölçeklerde, memnuniyet, güven, katılım ve beklenti durumunu gösteren ifadelerle ver verilmiştir. İfadelerin derecelendirilmesi, 1 en düşük, 5 ise en yüksek olacak şekilde belirlenmiştir. Maddeler, ilk olarak 50 kişilik bir örnekleme uygulanarak bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda 4,12 ve 17 nolu maddeler elenmiştir. Böylece 33 maddeden oluşan likert tipi ölçeğe, katılımcıların demografik ve diğer durumlarını ölçmeye yönelik 15 soru daha eklenerek nihai anket formu elde edilmiştir. Diğer yandan çalışmanın etik kurulu izni ise “*Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 18.04.2023 tarih ve 2023/8 sayı karar*” ile alınmıştır.

² Yapılan analizlerde, SPSS ve AMOS paket programları kullanılmıştır.

Tablo 1. Madde Havuzu

No	Maddeler	Kaynak
Md.1	Bir bütün olarak değerlendirdiğinizde hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?	
Md.2	Genel olarak son günlerde hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?	
Md.3	Genel olarak sağlık durumunuzdan ne kadar memnunsunuz?	
Md.4	Bu günlerde hane halkının sağladığı toplam gelirden hanenizde yaşayan bireyler memnun mu?	
Md.5	Kendiniz ve aileniz için genel olarak yaptığınız harcamalardan (eğitim, sağlık, tatil, sağlıklı ve yeterince beslenme, giyinme, barınma vs.) ne oranda memnunsunuz?	
Md.6	Hükümetin ekonomi politikalarından memnun musunuz?	
Md.7	Genel olarak devlet kurumlarının faaliyetlerinden ne oranda memnunsunuz?	
Md.8	Yaşadığımız çevrede bulunan insanların çoğunluğuna güveniyor musunuz?	
Md.9	Cumhurbaşkanlığına ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.10	Hükümete ne oranda güveniyorsunuz?	WVS (2022)
Md.11	Meclise ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.12	Siyasi partilere ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.21	İşinizden memnun musunuz?	
Md.22	Yaptığımız iş karşılığında elde ettiğiniz gelirden memnun musunuz?	
Md.23	Bir çalışan olarak sahip olduğunuz haklardan ne orandan memnunsunuz?	
Md.16	Medyaya ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.17	Sivil toplum kuruluşlarına ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.18	Bankalara ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.19	Eğitim sistemine ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.20	Sağlık sistemine ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.13	Orduya ne oranda güveniyorsunuz?	TÜİK (2022)
Md.14	Emniyet Teşkilatına ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.15	Yargıya ne oranda güveniyorsunuz?	
Md.24	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne hayat koşullarım daha da iyileşti ifadesine ne oranda katılıyorsunuz	
Md.25	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne tatil yapma ve sosyokültürel aktivitelere katılma oranım daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	
Md.26	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne sağlıklı bir yaşam için ayırdığım bütçem daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	
Md.27	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne servetim(menkul ve gayrimenkul) daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	Polat (2022)
Md.28	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne lüks tüketim miktarım daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	
Md.29	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne aileme ayırdığım zaman daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	
Md.30	Meslek hayatıma (veya ebeveynlerimin meslek hayatına) başladığım/başladıkları günden bu güne aile üyelerinin hem eğitim düzeyleri hem de eğitim kaliteleri daha da artı ifadesine ne oranda katılıyorsunuz?	
Md.31	Gelecek dönemlerde ekonomik durumunuzun nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	
Md.32	Gelecek dönemlerde yaşam kalitenizin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	
Md.33	Ülkenin ekonomik performansını göz önüne aldığımızda gelecek dönemlerde ekonominin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	
Md.34	Ülkede devlet kurumlarının performansını göz önüne aldığımızda gelecek dönemlerde devlet kurumlarının performansının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	Çalışma kapsamında geliştirildi
Md35	Ülkenin demokrasi, insan hakları, adalet ve eşitlik bağlamında performansını göz önüne aldığımızda gelecek dönemlerde bu performansının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	
Md36	Ülkenin refah düzeyinin gelecek dönemlerde nasıl olacağını düşünüyorsunuz?	

Örnekleme hacmi belirlenirken çeşitli yaklaşımlar referans alınmıştır. Ural ve Kılıç (2011), %95 güven aralığında ve %5 hata payı ile 384; Nunnally ve Bernstein (1994) ve Tabachnick ve Fidell'e (1996) göre ise en az 300 örneklem olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda çalışma için yeterince veri toplanabilmesi, sağlıklı analizlerin yapılabilmesi ve örneklem hatalarının azaltılması için örneklem mümkün oldukça yüksek tutularak 1000 olarak belirlenmiştir (bkz. Guba ve Lincoln, 1982; Marshall ve Rossman, 2014; McNabb, 2015). Ancak anket formları incelenmiş ve özellikle öğrencilerden gelen anket formları başta olmak üzere 179 adet anket formu çeşitli nedenlerden dolayı analize dâhil edilmemiştir.

3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

AFA, verilerin varyasyonunu en iyi şekilde özetleyen, ortak faktörler olarak adlandırılan ve gözlenemeyen değişkenleri ortaya çıkaran ve gizli faktörleri belirlemek için araştırmacıların muhakemelerini ve yorumlarını kullanmayı sağlayan istatistiksel bir tekniktir (Sugawara ve Nikaido, 2014; Watkins, 2018; Goretzko vd., 2021; Howard, 2023; Trendafilov ve Hirose, 2023). AFA, ölçülemeyen ve gözlemlenemeyen gizli boyutları ortaya çıkaran bir yöntemdir (Polat ve Bulut, 2023).

Tablo 2. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	<i>Maddeler</i>	<i>Ort.</i>	<i>F₁</i>	<i>F₂</i>	<i>F₃</i>	<i>F₄</i>
Güven	Md.11	2,82	0,807			
	Md.14	3,41	0,806			
	Md.15	2,67	0,793			
	Md.10	2,60	0,791			
	Md.9	2,72	0,779			
	Md.13	3,43	0,734			
	Md.19	2,23	0,618			
	Md.20	2,89	0,588			
EKYS	Md.26	2,47		0,800		
	Md.27	2,34		0,777		
	Md.28	2,35		0,761		
	Md.30	2,66		0,739		
	Md.25	2,39		0,737		
	Md.29	2,43		0,719		
	Md.24	2,78		0,678		
Beklentiler	Md.36	2,69			0,832	
	Md.33	2,39			0,829	
	Md.34	2,57			0,816	
	Md.35	2,57			0,815	
	Md.31	2,69			0,740	
	Md.32	2,81			0,727	
ÖİÖ	Md.1	3,00				0,826
	Md.2	2,78				0,732
	Md.21	2,94				0,650
	Md.3	3,49				0,648
AFA ve Güvenirlilik analizi referans değerleri	Açıklanan Varyans (%)		20,556	18,848	17,929	10,087
	Kümülatif Açıklanan Varyans (%)		20,556	39,404	57,333	67,420
	Cronbach's Alpha Kat Sayıları		0,916	0,895	0,944	0,774
	Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha Kat Sayısı			0,944		
	Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliliği			0,930		
	Bartlett's Test		Chi-square: 15394,265 / (0,000)			
	Determinant			5,683E-9		

Verilerin AFA'ya uygun olup olmadığının test edilmesi için Kaiser-Meyer-Olsen (KMO) ve Barlett testlerinin yapılması gerekmektedir (Doğan vd., 2015). Bu kapsamda yapılan analizde KMO değeri, 0,93 olarak elde edilmiştir. KMO değerinin 0,80'nin üstünde çıkması sonucun oldukça iyi olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2002). Diğer yandan korelasyon matrisinin istatistiki olarak anlamlılığını ifade eden Bartlett's Test'in sonuçları Tablo 2'de gösterildiği gibi anlamlı çıkmıştır. Ayrıca korelasyon kat sayılarının 0,30'un üstünde olduğu gözlemlenmiştir.

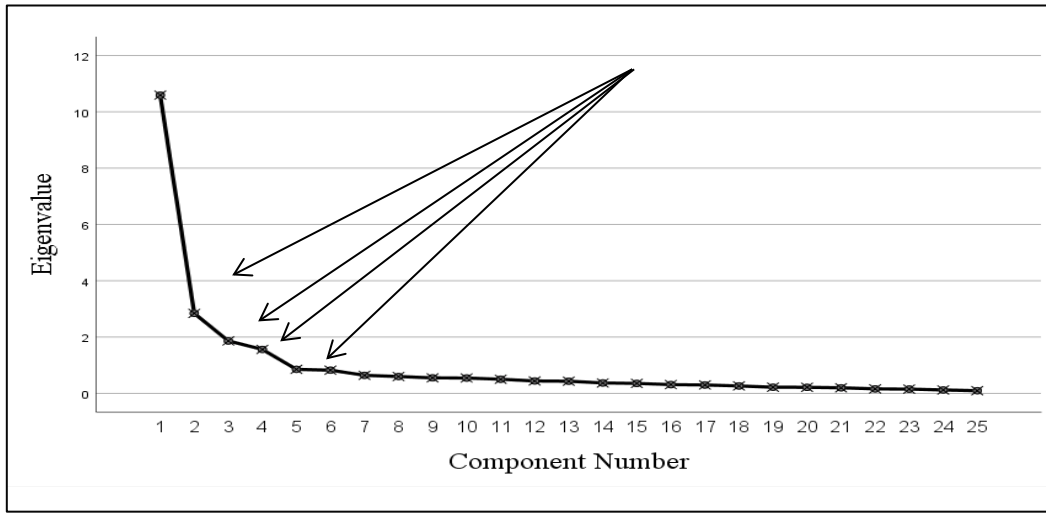
AFA analizi sonucunda düşük faktör yüküne sahip ve çapraz faktör yüküne neden olan 8 madde elenmiştir. Böylece mutluluk ölçeği bağlamında 4 faktör tespit edilmiş ve bu faktörler sırasıyla güven, ekonomik kazanç ve yaşam standardı (EKYS), beklentiler ve ÖİÖ şeklinde isimlendirilmiştir³. Tablo 2'de görüldüğü gibi güven faktörü 20,556, EKYS faktörü 18,848, beklentiler faktörü 17,929 ve ÖİÖ

³ Çalışmada 1. madde yaşam doyumunu ve 2. madde ise mutluluğu ifade ettiğinden dolayı her iki kavramı kapsayan ÖİÖ kavramı faktör olarak tanımlanmıştır.

faktörü ise 10,087 açıklanan varyans değerini almıştır. Ayrıca faktörlere bir bütün olarak bakıldığında, dört faktörün %67 oranında yüksek bir değerde varyansı açıkladığı gözlemlenmiştir⁴.

Ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesi için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Sonuç olarak güven faktörünün 0,916, EKYS faktörünün 0,895, beklentiler faktörünün 0,944 ve ÖİO faktörünün ise 0,774 Cronbach's Alpha kat sayısı aldığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar göz önüne alındığında, ilk üç faktörün yüksek derecede ve dördüncü faktörün ise oldukça güvenilir olduğu söylenebilir⁵.

Scree Plot eğrisi, bir ölçekte kaç tane faktörün bulunduğunu ve bu faktörlerin açıklanan varyansa ne kadar katkıda bulunduğunu ifade eder. Scree Plot eğrisinde kırılma noktaları arasındaki değişim göz önüne alınarak yorum yapılır (Sarıgül, 2015; Polat ve Bulut, 2023). Şekil 1'de yer alan Scree Plot eğrisine bakıldığında, dört faktörün eğimlerinin birbirinden farklı olduğu ve geri kalan faktörlerin ise yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Bu durum da ilk dört faktörün varyansa önemli düzeyde katkı sağladığı, ancak diğer faktörlerin ise birbirine yakın ve çok düşük düzeyde katkı sağladığını göstermektedir.

Şekil 1. Scree Plot Dağılımı

3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA, ölçek geliştirme ve uyarlamada AFA'nın devamı niteliğindedir (Erkorkmaz vd., 2013). Eğer bir çalışmada bir ölçeğin maddeleri arasında bir ilişki varsa AFA yapılır. Eğer test edilmiş bir ilişki, belirlenmiş faktörler ve bu faktörler altında maddeler yer alıyorsa DFA analizine başvurulur (Büyüköztürk, 2002; Orcan, 2018). AFA, sosyal bilimlerde çok yaygın kullanılmasına karşın bazı araştırmacılar tarafından sonuç raporları bakımından bazı endişeler barındırdığı ifade edilmektedir (Henson ve Roberts, 2006; Karaman vd., 2017) Bu bağlamda bu çalışmada, AFA ile birlikte DFA da yapılmıştır.

DFA yapılırken literatürde en çok kullanılan uyum indeksleri referans alınmıştır. Uyum indeksleri ve kabul edilebilir referans değerleri sırasıyla; $\chi^2 / df \leq 5$; $GFI \geq 0,90$, $CFI \geq 0,90$, $RMSEA \leq 0,08$, $AGFI \geq 0,85$, $NFI \geq 0,90$ ve $SRMR \leq 0,08$ olarak kabul edilmektedir (Weston ve Gore, 2006; Hooper vd., 2008; Marques vd., 2019). Tablo 3'te verilen uyum indeks sonuçlarına bakıldığında, uyum indeks değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlemlenmiştir.

⁴ Bu tür analizlerde kümülatif faktörün 0,40 üzeri olması yeterlidir (Netemeyer vd., 2003).

⁵ Cronbach's Alpha kat sayısı değeri, eğer $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında olursa ölçek oldukça güvenilir eğer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olursa ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Alpar, 2013).

Tablo 3. Doğrulayıcı Faktör Analizinde Referans Alınan Uyum İndeks Sonuçları

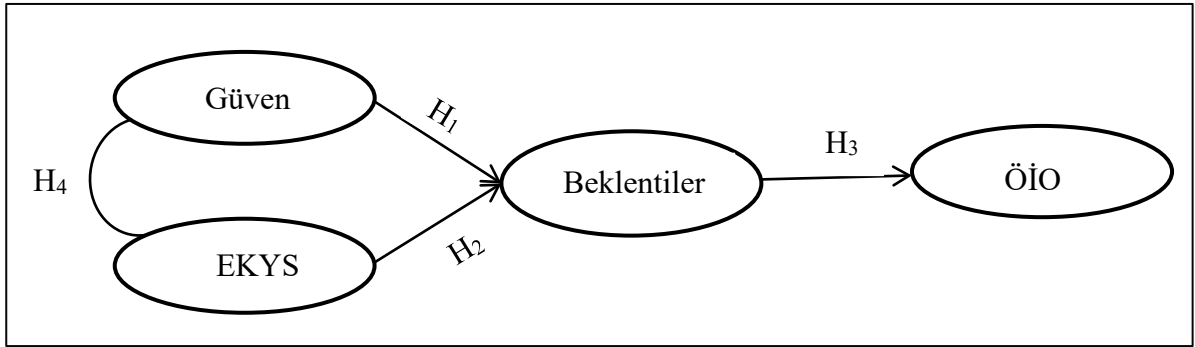
Model Uyum Kriterleri	Elde Edilen Değerler	Sonuç
$\chi^2 / d.f.$	2,906	Uyumlu
GFI	0,925	Uyumlu
AGFI	0,904	Uyumlu
NFI	0,946	Uyumlu
CFI	0,962	Uyumlu
RMSEA	0,053	Uyumlu
SRMR	0,048	Uyumlu

3.3. Yapısal Eşitlik Modeli

Yapısal eşitlik modeli (YEM), karmaşık çoklu ilişkileri inceleyen ve regresyon ile faktör analizini birleştiren uygun bir yöntemdir (Najaf vd., 2018). YEM, bağımlı ve bağımsız değişkenler ile birlikte ilgilenir. Ayrıca gözlemlenen ve gözlenemeyen (gizil) değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır (Deutsch vd., 2013). Yani, bir dizi hipotezler bağlamında belirlenen modellerin gözlenen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki korelasyon ve nedensellik ilişkisini ortaya çıkaran istatistiksel bir tekniktir (Chamsuk vd., 2014). Gizil değişkenlerin yorumlanmasında ve analiz edilmesinde kolaylık sağlayan YEM, son dönemde yaygın olarak kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Reisinger ve Turner, 1999). Bu çalışma kapsamında da elde edilen faktörlerin test edilmesi için iki model belirlenmiş ve bir dizi hipotezler yardımıyla bu modeller test edilmiştir. Şekil 2’de birinci model gösterilmektedir. Birinci modelde ÖİO bağımlı, beklentiler aracı, güven ve EKYS ise bağımsız değişken olarak alınmıştır.

Birinci modelin hipotezleri:

- H₁:** Bireylerin güven düzeyleri ile beklenti düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
H₂: Bireylerin EKYS düzeyleri ile beklenti düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
H₃: Bireylerin beklenti düzeyleri ile ÖİO düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
H₄: Bireylerin güven düzeyleri ile EKYS düzeyleri arasında çift yönlü bir ilişki vardır.

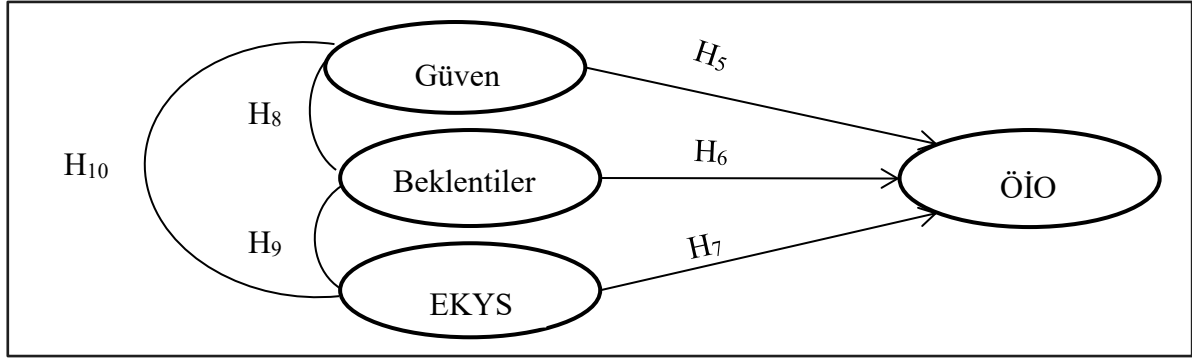

Şekil 2. Birinci Model ve Hipotezlerin Yol Haritası

İkinci modelin hipotezleri:

- H₅:** Bireylerin güvenlik düzeyleri ile ÖİO düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
H₆: Bireylerin EKYS düzeyleri ile ÖİO düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
H₇: Bireylerin beklenti düzeyleri ile ÖİO düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

Şekil 3’te ikinci model verilmektedir. İkinci modelde ÖİO bağımlı, diğer üç değişken ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir.

Şekil 3. İkinci Model ve Hipotezlerin Yol Haritası

4. Bulgular

Araştırma kapsamında ankete katılan katılımcıların demografik ve ekonomik göstergeleri Tablo 4'te verilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların cinsiyet durumlarına bakıldığında, 821 katılımcının %40'ının erkek ve %60'ının bayan olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik ve Ekonomik Göstergeleri

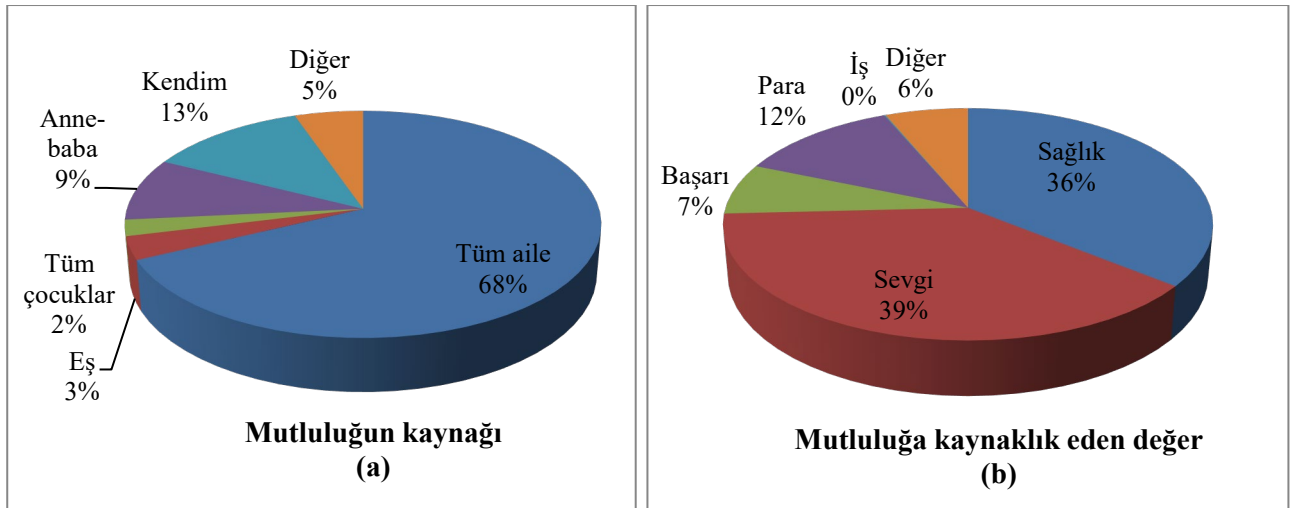
	<i>Kategori</i>	<i>Kişi sayısı</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Erkek	328	40,0
	Bayan	493	60,0
Eğitim	Okuryazar değil	12	1,5
	Okuryazar	5	0,6
	İlkokul	12	1,5
	Ortaokul	28	3,4
	Lise	101	12,3
	Önlisans	398	48,5
	Lisans	183	22,3
Medeni durum	Yüksek Lisans	51	6,2
	Doktora	31	3,8
	Bekâr	552	67,2
	Evli	259	31,5
Yaş	Dul	10	1,2
	18-25	497	60,5
	26-35	152	18,5
	36-45	130	15,8
	46-55	33	4,0
	56-65	9	1,1
Meslek	Öğrenci	437	53,2
	İşçi	78	9,5
	Esnaf	15	1,8
	Memur	46	5,6
	Ev kadını	61	7,4
	Sanayici/Tüccar	5	0,6
	Nitelikli Uzman (Avukat, Mühendis, Doktor, Akademisyen vb.)	57	6,9
	Emekli	4	0,5
	Öğretmen	37	4,5
	İşsiz	35	4,3
Gelir dağılımı	Diğer	46	5,6
	10.000'dan az	495	60,3
	10.001-20.000	183	22,3
	20.001-30.000	87	10,6
	30.001-40.000	35	4,3
	40.001-50.000	12	1,5
50.001'den fazla	9	1,1	

Eğitim durumuna göre katılımcıların %48,5'inin önlisans, %22,3'ünün lisans ve %10'unun ise lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Medeni durumuna göre katılımcıların %67,3'ünün bekâr, %31,5'inin evli ve %1,2'sinin dul olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, %60,5'inin 18-25, %18,5'inin 26-35, %15,8'inin 36-45 aralığında olduğu ve geri kalanının ise 46 yaşından büyük olduğu gözlemlenmektedir. Diğer yandan katılımcıların neredeyse %50'sinin öğrenci, %9,5'inin işçi, %5,6'sının ev kadını, %17'sinin memur, öğretmen ve nitelikli personel ve geri kalanının da işsiz, esnaf ve diğer meslek gruplarında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların gelir dağılımlarına bakıldığında, %60,3'ünün 10.000₺'nin altında, %22,3'ünün 10.001-20.000₺ aralığında, %10,6'sının 20.001-30.000₺ aralığında ve %6,9'unun ise 30.000₺'den fazla bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu durum da katılımcıların neredeyse %93'ünün yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olduğunu göstermektedir⁶.

Şekil 4'te katılımcılara göre mutluluğun kaynağı ve mutluluğa neden olan değerlerin dağılımı verilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında, katılımcıların %68'i tüm ailenin, %13'ü kendilerinin, %9'u anne-babanın, %3'ü eşinin, %2'si çocuklarının ve %5'i ise diğer kişilerin mutluluğun kaynağı olduğunu ifade ettikleri gözlemlenmektedir. Diğer yandan TÜİK'in 2022 yılında Türkiye genelinde yaptığı araştırmada katılımcıların %67'sinin tüm aile, %16,3'ünün çocuklar, %3,9'unun eş, %3,8'inin anne-baba, %4,8'inin kendisi ve %2,7'sinin diğer kişilerin mutluluğun kaynağı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Her iki sonuca bir bütün olarak bakıldığında, tüm aile diyenlerin neredeyse aynı oranda olduğu ve diğer kalemlerde de birbirine yakın sonuçların olduğu söylenebilir.

Katılımcılara göre mutluluğa kaynaklık eden en önemli değerlerin sırasıyla %39 oranla sevgi ve %36 oranla sağlık olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca katılımcıların %12'sine göre para, %7'sine göre başarı ve %6'sına göre ise diğer faktörlerin olduğu görülmektedir. Diğer yandan TÜİK'in 2022 yılında Türkiye genelinde yaptığı araştırmada katılımcıların %68,2'sine göre sağlık, %13,2'sine göre sevgi, %9,5'ine göre başarı, %6,2'sine göre para ve %2,6'sına göre ise işin mutluluk kaynağı olarak görüldüğü gözlemlenmiştir.

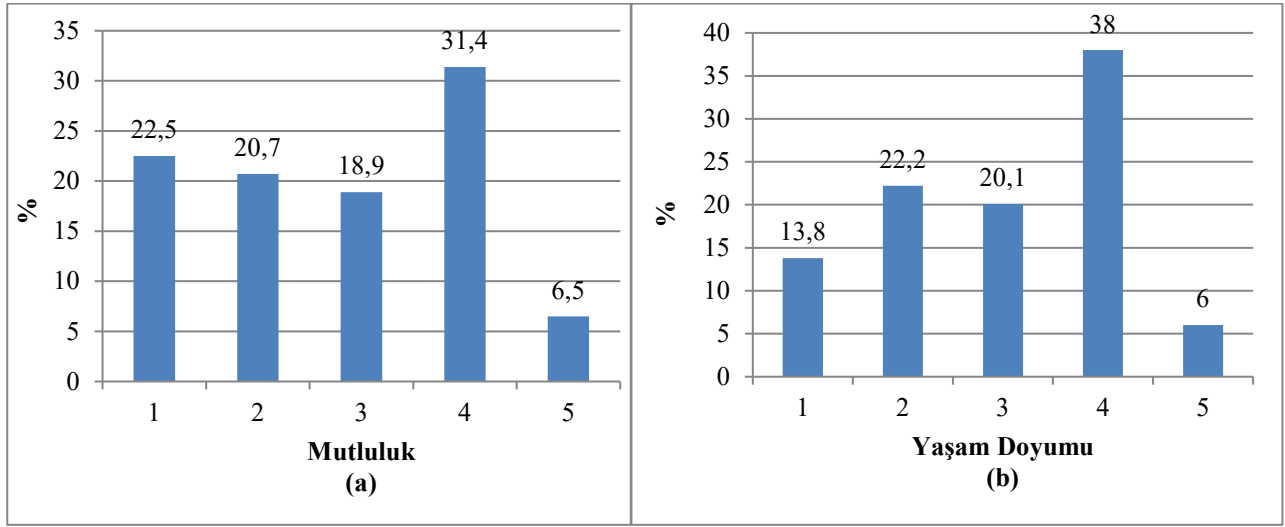

Şekil 4. Katılımcılara Göre Mutluluğun Kaynağı ve Mutluluğa Kaynaklık Eden Değerlerin Dağılımı

Şekil 5'te katılımcıların mutluluk ve yaşam doyumu düzeylerinin yüzdelerle dağılımı verilmiştir. Mutluluk düzeyine bakıldığında, katılımcıların %43,2'sinin mutlu olmadığı, %18,9'unun orta düzeyde mutlu olduğu, %31,4'ünün mutlu ve %6,5'inin ise çok mutlu olduğu görülmektedir. Yaşam doyumu düzeyine bakıldığında ise katılımcıların %36'sının yaşam doyumunun iyi düzeyde olmadığı görülürken; diğer yandan katılımcıların %20,1'inin orta, %38'inin iyi ve %6'sının ise çok iyi düzeyde

⁶ TÜRK-İŞ'in Haziran 2023 açlık ve yoksulluk sınırı raporuna göre yoksulluk sınırı 33.750₺ ölçülmüştür (TÜRK-İŞ, 2023).

yaşam doyumuna sahip olduğu gözlemlenmektedir. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların yaşam doyum düzeylerinin mutluluk düzeylerinden daha iyi olduğu söylenebilir.

Şekil 5. Katılımcıların Mutluluk ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Yüzdelerik Dağılımı

Çalışma kapsamında güvenilirliği ve uygulanabilirliği ispatlanan mutluluk ölçeği, Şekil 2 ve 3'te yer verilen modeller bağlamında ÇGYEM ile test edilmiştir. Her iki modelde de cinsiyet ve medeni durum, grup değişkeni olarak kullanılmıştır. Modellere ilişkin uyum iyiliği indeks değerleri, Tablo 5'te verilmiştir. Bu veriler göz önüne alındığında, her iki model için yapılan ÇGYEM sonucunda elde edilen uyum indekslerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Yani her iki modelin eldeki veri seti ile uyum sağladığı ve modellerin doğrulandığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Çoklu Grup Yapısal Eşitlik Modellerine Ait Uyum İyiliği İndeks Değerleri

	Model Uyum Kriterleri	Elde Edilen Değerler	Sonuç
Model I	$\chi^2 / d.f.$	2,913	Uyumlu
	GFI*	0,878	Uyumlu
	AGFI*	0,843	Uyumlu
	NFI	0,910	Uyumlu
	CFI	0,939	Uyumlu
	RMSEA	0,034	Uyumlu
	SRMR	0,049	Uyumlu
	Model II	$\chi^2 / d.f.$	3,146
GFI*		0,868	Uyumlu
AGFI*		0,832	Uyumlu
NFI		0,902	Uyumlu
CFI		0,931	Uyumlu
RMSEA		0,036	Uyumlu
SRMR		0,076	Uyumlu

*GFI ve AGFI için 0,80-0,89 arasında değerler de kabul edilebilir (Segars ve Grover, 1993; Doll vd., 1994; Okur-Berberoğlu ve Uygun, 2012).

Tablo 6'da birinci modele ait ÇGYEM sonuçlarına ver verilmiştir. Hem cinsiyet hem de medeni durum grup sonuçlarına bakıldığında, bireylerin güven ve EKYS düzeyleri ile beklenti düzeyleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ve böylece H₁ ve H₂ hipotezlerinin kabul edildiği görülmektedir. Diğer yandan aracı değişken beklentinin ÖİÖ üzerinde tüm gruplarda pozitif etkiye sahip olduğu ve H₃ hipotezinin de kabul edildiği gözlemlenmektedir.

Erkeklerin güven ve EKYS düzeylerinin aracı değişken olan beklentiye %57 oranında açıkladığı görülmektedir. Ayrıca güven değişkeninin beklenti üzerinde 0,53, EKYS değişkeninin ise beklenti üzerinde 0,33 oranında pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Diğer yandan aracı

değişken olan beklentinin öznel iyi oluşu %48 oranında açıkladığı ve ÖİÖ üzerinde 0,69 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak erkeklerin güven ve EKYS düzeylerinin beklentileri üzerinde ve beklentilerinin de ÖİÖ düzeyleri üzerinde önemli düzeyde pozitif etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Birinci Modele Ait Çoklu Grup Yapısal Eşitlik Modelinin Sonuçları

	<i>Değişkenler arası etkileşim</i>	β_1	R^2	p	<i>Kabul/Ret</i>
Erkek	Beklenti \leftarrow Güven	0,53	0,57	0,000	Kabul
	Beklenti \leftarrow EKYS	0,33			
	ÖİÖ \leftarrow Beklenti	0,69			
Kadın	Beklenti \leftarrow Güven	0,46	0,42	0,000	Kabul
	Beklenti \leftarrow EKYS	0,30			
	ÖİÖ \leftarrow Beklenti	0,35			
Evli	Beklenti \leftarrow Güven	0,47	0,47	0,000	Kabul
	Beklenti \leftarrow EKYS	0,33			
	ÖİÖ \leftarrow Beklenti	0,51			
Bekâr	Beklenti \leftarrow Güven	0,54	0,60	0,000	Kabul
	Beklenti \leftarrow EKYS	0,33			
	ÖİÖ \leftarrow Beklenti	0,51			

Kadın grup değişkeni bağlamında bakıldığında, güven ve EKYS düzeylerinin aracı değişken olan beklentiyi %42; beklentinin de öznel iyi oluşu %12 oranında açıkladığı görülmektedir. Kadınların güven düzeylerinin beklenti düzeyleri üzerinde 0,46; EKYS düzeylerinin beklentiler üzerinde 0,30 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Diğer yandan aracı değişken beklentinin ÖİÖ üzerinde 0,35 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse kadınların güven ve EKYS düzeylerinin beklentileri üzerinde ve beklentilerinin de öznel iyi oluşları üzerinde önemli düzeyde etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Evli grup değişkeni göz önüne alındığında, güven ve EKYS düzeylerinin aracı değişken olan beklentiyi %47; beklentinin de öznel iyi oluşu %27 oranında açıkladığı görülmektedir. Evli bireylerin güven düzeylerinin beklentiler üzerinde 0,47 oranında; EKYS düzeylerinin ise beklentiler üzerinde 0,33 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Öte yandan aracı değişken beklentinin ise ÖİÖ üzerinde 0,51 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak evli bireylerin güven ve EKYS düzeylerinin beklentileri üzerinde ve beklentilerinin de ÖİÖ düzeyleri üzerinde önemli düzeyde belirleyici olduğu söylenebilir.

Bekâr grup değişkeni sonuçlarına bakıldığında, güven ve EKYS düzeylerinin aracı değişken olan beklentiyi %60; beklentinin de öznel iyi oluşu %26 oranında açıkladığı görülmektedir. Bekârların güven düzeylerinin beklentiler üzerinde 0,54 oranında; EKYS düzeylerinin ise beklentiler üzerinde 0,33 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca aracı değişken beklentinin ise ÖİÖ üzerinde 0,51 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse bekârların güven ve EKYS düzeylerinin beklentileri üzerinde ve beklentilerin de ÖİÖ üzerinde önemli düzeyde etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7’de ikinci modele ait ÇGYEM sonuçlarına ver verilmiştir. Cinsiyet ve medeni durum değişkenleri bağlamında yapılan ÇGYEM’de güven ve EKYS düzeylerinin ÖİÖ üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu ve böylece H_5 ve H_6 hipotezlerinin kabul edildiği görülmektedir. Diğer yandan beklenti değişkeninin ÖİÖ üzerinde kadın ve evli bireyler bağlamında anlamlı etkiye sahip olduğu ve H_7 hipotezinin sadece bu iki kategori bağlamında kabul edildiği gözlemlenmektedir.

Tablo 7. İkinci Modele Ait Çoklu Grup Yapısal Eşitlik Modelinin Sonuçları

	<i>Değişkenler arası etkileşim</i>	β_1	R^2	p	<i>Kabul/Ret</i>
Erkek	ÖİO ←Güven	0,29	0,60	0,000	Kabul
	ÖİO ←Beklenti	0,08		0,323	Ret
	ÖİO ← EKYS	0,52		0,000	Kabul
Kadın	ÖİO ←Güven	0,08	0,19	0,068	Ret
	ÖİO ←Beklenti	0,15		0,002	Kabul
	ÖİO ← EKYS	0,29		0,000	Kabul
Evli	ÖİO ←Güven	0,19	0,38	0,002	Kabul
	ÖİO ←Beklenti	0,13		0,026	Kabul
	ÖİO ← EKYS	0,42		0,000	Kabul
Bekâr	ÖİO ←Güven	0,28	0,36	0,000	Kabul
	ÖİO ←Beklenti	-0,09		0,249	Ret
	ÖİO ← EKYS	0,46		0,000	Kabul

Erkeklerin güven ve EKYS düzeylerinin öznel iyi oluşları üzerinde sırasıyla 0,29 ve 0,52 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak erkeklerin beklentilerinin öznel iyi oluşları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Kadınların beklenti ve EKYS düzeylerinin öznel iyi oluşları üzerinde sırasıyla 0,15 ve 0,29 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Diğer yandan güven düzeylerinin ÖİO düzeyleri üzerinde %95 anlam düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı, ancak %90 anlam düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu kabul edilebilir.

Evli bireylerin güven, beklenti ve EKYS düzeylerinin ÖİO düzeyleri üzerinde sırasıyla 0,19; 0,13 ve 0,42 oranında pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan bekârların güven ve EKYS düzeylerinin ÖİO düzeyleri üzerinde sırasıyla 0,28 ve 0,46 oranında anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

İktisat biliminde son dönemde meydana gelen en önemli gelişmelerden biri, uzun dönemden beri göz ardı edilen mutluluk kavramının farklı bakış açılarıyla yeniden tartışılmasıdır. Davranışsal iktisat altında bir disiplin olarak yerini alan mutluluk ekonomisi, günümüzde birçok çalışmaya konu olmuştur (bkz. Clark vd., 2008; Dolan vd., 2008; Stutzer ve Frey, 2012; Shams, 2016; Chen vd., 2022; Ng, 2022; Li ve Lyu, 2022; Yang vd., 2023). Bu çalışmada da mutluluk ekonomisine katkı sağlamak amacıyla mutluluk ölçeği geliştirilmiş ve iki model bağlamında test edilmiştir.

Çalışmada, mutluluk ölçeği altında dört faktör tespit edilmiş ve bu faktörler sırasıyla güven, EKYS, beklentiler ve ÖİO şeklinde isimlendirilmiştir. AFA ve DFA kapsamında güvenilirliği ve uygulanabilirliği kanıtlanan bu faktörler, iki model kapsamında ÇGYEM ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın her iki modelinde ÖİO, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyini temsilen bağımlı değişken olarak belirlenmiştir (bkz. Alesina vd., 2004; Easterlin ve Angelescu, 2009; Mikucka vd., 2017; Croci Angelini ve Michelangeli, 2012; Lim vd., 2020). Diğer yandan çalışmanın birinci modelinde, beklentiler aracı, güven ve EKYS ise bağımsız değişken olarak alınmıştır. İkinci modelde ise güven, beklenti ve EKYS bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Ayrıca her iki modelde, cinsiyet ve medeni durum grup değişkeni olarak kullanılmıştır. Yapılan ÇGYEM analizi sonucunda her iki modelin uyum indekslerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yani her iki modelin eldeki veri seti ile uyum sağladığı ve modellerin doğrulandığı tespit edilmiştir.

Birinci modelde, erkeklerin güven ve EKYS düzeylerinin önemli düzeyde aracı değişken olan beklenti üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu görülürken beklentinin ise ÖİO üzerinde çok daha büyük pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Kadınlarda ise benzer bir durum olmakla birlikte kadınlardaki beklentinin ÖİO üzerindeki etkisinin erkeklere kıyasla daha az olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan birinci modelde, evli ve bekâr bireyler bağlamında neredeyse aynı

sonuçlar elde edilmiştir. Evli ve bekâr bireylerin güven ve EKYS düzeylerinin neredeyse aynı düzeyde beklenti üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu ve aynı şekilde beklenti düzeylerinin de ÖİO üzerinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Paleologou (2022), Berggren ve Bjørnskov (2020), Helliwell (2006) ve Ott'un (2010) ifade ettiği gibi insanların kendini hür ve güvende hissetmesinin ÖİO üzerinde etkili olduğu görüşünün kanıtlandığı görülmüştür. Ayrıca gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin ÖİO üzerinde etkili olduğu da gözlemlenmiştir (bkz. Easterlin, 2001; Stutzer, 2004; Dorn vd., 2007; Dolan vd., 2008).

İkinci modelde erkeklerin güven ve özellikle EKYS düzeylerinin ÖİO düzeyleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ancak erkeklerin beklenti düzeylerinin ÖİO üzerinde bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan kadınların beklenti ve EKYS düzeylerinin ÖİO üzerinde belirleyici olduğu, ancak güven düzeylerinin anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Evli bireylerin güven ve beklenti düzeylerinin ÖİO üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu görülürken özellikle EKYS düzeylerinin ÖİO üzerinde yüksek düzeyde pozitif etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bekârların beklenti düzeylerinin ÖİO üzerinde anlamlı bir etkisi olmazken güven ve özellikle EKYS düzeylerinin ÖİO üzerinde önemli düzeyde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Her iki model sonuçlarına bir bütün olarak bakıldığında, birinci modelde, değişkenler arasında elde edilen ilişki düzeylerinin ikinci modele kıyasla daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Birinci modelde aracı değişkenin kullanıldığı göz önüne alındığında, bireylerin ekonomik kazanım, yaşam standardı ile güven düzeylerinin beklenti düzeylerini belirlediği ve beklenti düzeylerinin de ÖİO üzerinde çok daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum da ÖİO ölçümlerinde aracı değişkenin kullanılmasının daha yararlı olacağını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma kapsamında mutluluk ölçeğinin güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmıştır. Ayrıca iki model kapsamında yapılan uygulama ile birlikte mutluluk ölçeğinin uygulanabilirliği de ispatlanmıştır. Mutluluk ekonomisi literatüründe yer alan ölçekler göz önüne alındığında, mutluluk ölçeğinin daha kapsayıcı olduğu söylenebilir. Bu durum da mutluluk ölçeğinin mutluluk ekonomisi literatürüne çok önemli katkılar sağlayacağı düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Diğer yandan yapılacak çalışmalarda mutluluk ölçeğinin farklı modeller ve değişkenler çerçevesinde analiz edilmesinin mutluluk ekonomisi literatürüne çok önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Albayrak, G. (2022). Mutluluk ekonomisi ve Türkiye. *Turkish Business Journal*, 3(5), 57–75. <https://doi.org/10.51727/tbj.1122508>
- Alesina, A., Di Tella, R. ve MacCulloch, R. (2004). Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88(9–10), 2009–2042. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2003.07.006>
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Detay Yayıncılık.
- Balcı, A. (2020). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9789756802403>
- Barry, B. (2000). The loss of happiness in market democracies. *Political Science Quarterly*, 115(3), 456–457. <https://doi.org/10.2307/2658134>
- Beja, E. L. (2014). Income growth and happiness: Reassessment of the Easterlin Paradox. *International Review of Economics*, 61(4), 329-346. <https://doi.org/10.1007/s12232-014-0211-y>
- Beja, E. L. (2017). The asymmetric effects of macroeconomic performance on happiness: Evidence for the EU. *Intereconomics*, 52(3), 184–190. <https://doi.org/10.1007/s10272-017-0670-y>
- Berggren, N. ve Bjørnskov, C. (2020). Institutions and life satisfaction. *Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics* (pp. 1–48). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57365-6_192-1

- Betsey, S. ve Justin, W. (2008). Economic growth and subjective well-being: Reassessing the Easterlin Paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2008(1), 1–87. <https://doi.org/10.1353/eca.0.0001>
- Björnskov, C., Dreher, A. ve Fischer, J. A. V. (2010). Formal institutions and subjective well-being: Revisiting the cross-country evidence. *European Journal of Political Economy*, 26(4), 419–430. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2010.03.001>
- Blanchflower, D. G. ve Oswald, A. J. (2004). Money, sex and happiness: An empirical study. *The Scandinavian Journal of Economics*, 106(3), 393–415. <https://doi.org/10.1111/j.0347-0520.2004.00369.x>
- Blanchflower, D. G. ve Oswald, A. J. (2005). Happiness and the Human Development Index: The Paradox of Australia. *The Australian Economic Review*, 38(3), 307–318. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8462.2005.00377.x>
- Brown, S., Taylor, K. ve Wheatley Price, S. (2005). Debt and distress: Evaluating the psychological cost of credit. *Journal of Economic Psychology*, 26(5), 642–663. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2005.01.002>
- Büyüköztürk, S. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470–483. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10365/126871>
- Chamsuk, W., Phimonsath, T. ve Fongsuwan, W. (2014). A structural equation model of factors that affect the ASEAN competitive advantage of the Thai Automotive Parts Industry. *Research Journal of Business Management*, 9(1), 218–232. <https://doi.org/10.3923/rjbm.2015.218.232>
- Chan, S. M. ve Wong, H. (2022). Housing and subjective well-being in hong kong: A structural equation model. *Applied Research in Quality of Life*, 17(3), 1745–1766. <https://doi.org/10.1007/S11482-021-10000-4/TABLES/8>
- Chen, L.-Y., Oparina, E., Powdthavee, N. ve Srisuma, S. (2022). Robust ranking of happiness outcomes: A median regression perspective. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 200, 672–686. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2022.06.010>
- Churchill, G. A. (1979). A paradigm for developing better measures of marketing constructs. *Journal of Marketing Research*, 16(1), 64. <https://doi.org/10.2307/3150876>
- Clark, A. E., Frijters, P. ve Shields, M. A. (2008). Relative income, happiness, and utility: An explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of Economic Literature*, 46(1), 95–144. <https://doi.org/10.1257/jel.46.1.95>
- Clark, A. ve Lelkes, O. (2005). Deliver us from evil: Religion as insurance. *PSE Working Papers N2005-43*. <https://shs.hal.science/halshs-00590570>
- Croci Angelini, E. ve Michelangeli, A. (2012). Axiomatic measurement of multidimensional well-being inequality: Some distributional questions. *The Journal of Socio-Economics*, 41(5), 548–557. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2012.04.006>
- Deaton, A. (2008). Income, health, and well-being around the world: Evidence from the Gallup World Poll. *Journal of Economic Perspectives*, 22(2), 53–72. <https://doi.org/10.1257/jep.22.2.53>
- Deutsch, K., Yoon, S. Y. ve Goulias, K. (2013). Modeling travel behavior and sense of place using a structural equation model. *Journal of Transport Geography*, 28, 155–163. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2012.12.001>
- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653–663. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.653>
- Diener, E., Tay, L. ve Oishi, S. (2013). Rising income and the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(2), 267–276. <https://doi.org/10.1037/a0030487>
- Doğan, O., Bulut, Z. A. ve Kökalan Çimrin, F. (2015). Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(29), 659–678. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30617>
- Dolan, P., Peasgood, T. ve White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of

- the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29(1), 94–122. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.09.001>
- Doll, W. J., Xia, W. ve Torkzadeh, G. (1994). A confirmatory factor analysis of the end-user computing satisfaction instrument. *MIS Quarterly*, 18(4), 453. <https://doi.org/10.2307/249524>
- Dorn, D., Fischer, J. A. V., Kirchgässner, G. ve Sousa-Poza, A. (2007). Is it culture or democracy? The impact of democracy and culture on happiness. *Social Indicators Research*, 82(3), 505–526. <https://doi.org/10.1007/s11205-006-9048-4>
- Easterlin, R. A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. *Nations and Households in Economic Growth* (pp. 89–125). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-205050-3.50008-7>
- Easterlin, R. A. (2001). Income and happiness: Towards a Unified Theory. *The Economic Journal*, 111(473), 465–484. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00646>
- Easterlin, R. A. ve Angelescu, L. (2009). Happiness and growth the world over: Time series evidence on the Happiness-Income Paradox. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1369806>
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Confirmatory factor analysis and fit indices: Review. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210–223. <https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26747>
- Fahey, T. ve Smyth, E. (2004). Do subjective indicators measure welfare? Evidence from 33 European societies. *European Societies*, 6(1), 5–27. <https://doi.org/10.1080/1461669032000176297>
- Ferrer-i-Carbonell, A. (2005). Income and well-being: An empirical analysis of the comparison income effect. *Journal of Public Economics*, 89(5–6), 997–1019. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.06.003>
- Frey, B. S. ve Stutzer, A. (2000). Happiness, economy and institutions. *The Economic Journal*, 110(466), 918–938. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00570>
- Goretzko, D., Pham, T. T. H. ve Bühner, M. (2021). Exploratory factor analysis: Current use, methodological developments and recommendations for good practice. *Current Psychology*, 40(7), 3510–3521. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00300-2>
- Graham, C. (2009). *Happiness around the world. In happiness around the world: The Paradox of Happy Peasants and Miserable Millionaires*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199549054.001.0001>
- Graham, C., Eggers, A. ve Sukhtankar, S. (2004). Does happiness pay? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 55(3), 319–342. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2003.09.002>
- Guba, E. G. ve Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology*, 30(4), 233–252. <https://doi.org/10.1007/BF02765185>
- Hagerty, M. R. (2000). Social comparisons of income in one's community: Evidence from national surveys of income and happiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), 764–771. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.4.764>
- Haucap, J. ve Heimeshoff, U. (2014). The happiness of economists: Estimating the causal effect of studying economics on subjective well-being. *International Review of Economics Education*, 17, 85–97. <https://doi.org/10.1016/j.iree.2014.08.004>
- Helliwell, J. F. (2003). How's life? Combining individual and national variables to explain subjective well-being. *Economic Modelling*, 20(2), 331–360. [https://doi.org/10.1016/S0264-9993\(02\)00057-3](https://doi.org/10.1016/S0264-9993(02)00057-3)
- Helliwell, J. F. (2006). Well-being, social capital and public policy: What's new? *The Economic Journal*, 116(510), C34–C45. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01074.x>
- Helliwell, J. F. ve Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435–1446. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1522>
- Henson, R. K. ve Roberts, J. K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research.

- Educational and Psychological Measurement*, 66(3), 393–416.
<https://doi.org/10.1177/0013164405282485>
- Hong, Y., Wang, X., Liu, L., Su, Y., Chen, L., Lian, R. ve Liao, M. (2022). The relationship between social class and subjective well-being: A serial mediation model. *Frontiers in Psychology*, 13, 1002585. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1002585>
- Hooper, D., Coughlan, J. ve Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53–60. <https://doi.org/10.21427/D7CF7R>
- Howard, M. C. (2023). A systematic literature review of exploratory factor analyses in management. *Journal of Business Research*, 164, 113969. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113969>
- Hudson, J. (2006). Institutional trust and subjective well-being across the EU. *Kyklos*, 59(1), 43–62. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.2006.00319.x>
- Joshanloo, M. (2016). Revisiting the empirical distinction between hedonic and eudaimonic aspects of well-being using exploratory structural equation modeling. *Journal of Happiness Studies*, 17(5), 2023–2036. <https://doi.org/10.1007/s10902-015-9683-z>
- Karaman, H., Atar, B. ve Çobanoğlu Atan, D. (2017). Açımlayıcı faktör analizinde kullanılan faktör çıkartma yöntemlerinin karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(3), 1173–1193. <https://doi.org/10.17152/gefad.309356>
- Li, X. ve Lyu, H. (2022). Social status and subjective well-being in chinese adults: Mediating effect of future time perspective. *Applied Research in Quality of Life*, 17(4), 2101–2116. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-10026-8>
- Lim, H.-E., Shaw, D., Liao, P.-S. ve Duan, H. (2020). The effects of income on happiness in East and South Asia: Societal values matter? *Journal of Happiness Studies*, 21(2), 391–415. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00088-9>
- Louis, V. V. ve Zhao, S. (2002). Effects of family structure, family SES, and adulthood experiences on life satisfaction. *Journal of Family Issues*, 23(8), 986–1005. <https://doi.org/10.1177/019251302237300>
- Luttmer, E. F. P. (2005). Neighbors as negatives: Relative earnings and well-being. *Quarterly Journal of Economics*, 120(3), 963–1002. <https://doi.org/10.1162/003355305774268255>
- Mahama, T. A. K. ve Maharjan, K. L. (2018). Generalised ordered model for conceptualising and ascertaining the determinants of livelihood satisfaction in Ghana. *Journal of Happiness Studies*, 19(4), 1195–1216. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9868-8>
- Marshall, C. ve G. B. Rossman (2014). Designing qualitative research. New York: Sage.
- Marques, D. R., Gomes, A. A. ve de Azevedo, M. H. P. (2019). Confirmatory factor analysis of the portuguese version of the arousal predisposition scale. *Current Psychology*, 38(1), 59–65. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9589-5>
- McNabb, D. E. (2015). Research methods for political science: Quantitative and qualitative methods. London: Routledge.
- Mikucka, M., Sarracino, F. ve Dubrow, J. K. (2017). When does economic growth improve life satisfaction? Multilevel analysis of the roles of social trust and income inequality in 46 countries, 1981–2012. *World Development*, 93, 447–459. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.01.002>
- Mo, P. K. H., Wong, E. L. Y., Yeung, N. C. Y., Wong, S. Y. S., Chung, R. Y., Tong, A. C. Y., Ko, C. C. Y., Li, J. ve Yeoh, E. K. (2022). Differential associations among social support, health promoting behaviors, health-related quality of life and subjective well-being in older and younger persons: A structural equation modelling approach. *Health and Quality of Life Outcomes*, 20(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/S12955-022-01931-Z/FIGURES/3>
- Najaf, P., Thill, J.-C., Zhang, W. ve Fields, M. G. (2018). City-level urban form and traffic safety: A structural equation modeling analysis of direct and indirect effects. *Journal of Transport Geography*, 69, 257–270. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2018.05.003>
- Netemeyer, R., Bearden, W. ve Sharma, S. (2003). Scaling procedures. In *Scaling Procedures*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412985772>

- Ng, Y.-K. (2022). Happiness or life satisfaction? *Happiness—Concept, Measurement and Promotion* (pp. 33–39). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-33-4972-8_4
- Nguyen, J. K., Fleming, C. M. ve Su, J.-J. (2015). Does income inequality make us less happy? *Australian Economic Review*, 48(1), 15–32. <https://doi.org/10.1111/1467-8462.12083>.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (3. Baskı), New York: McGrawHill
- Okur-Berberoğlu, E. ve Uygun, S. (2012). Çevre farkındalığı- çevre tutumu arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile sınanması. *Journal of Uludağ University Faculty of Education*, 25(2), 459–473. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uefad/issue/16696/173560>
- Orcan, F. (2018). Exploratory and confirmatory factor analysis: Which one to use first? *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(4), 414–421. <https://doi.org/10.21031/epod.394323>
- Ott, J. C. (2010). Good governance and happiness in nations: Technical quality precedes democracy and quality beats size. *Journal of Happiness Studies*, 11(3), 353–368. <https://doi.org/10.1007/s10902-009-9144-7>
- Paleologou, S. M. (2022). Happiness, democracy and socio-economic conditions: Evidence from a difference GMM estimator. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 101, 101945. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2022.101945>
- Pichler, F. (2006). Subjective quality of life of young europeans. Feeling happy but who knows why? *Social Indicators Research*, 75(3), 419–444. <https://doi.org/10.1007/s11205-004-4337-2>
- Polat, M. (2022). Bireylerin hedonik ve faydacı tüketim eğilimlerinin ekonomik kazanım düzeyleri üzerindeki etkisi: Kamu personeli üzerine ampirik bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 381-412. DOI: 10.33399/biibfad.1156476
- Polat, M. ve Bulut, C. (2023). İkinci el otomobil fiyat artışına etki eden faktörlerin yapısal eşitlik modeli ile tespit edilmesi: Van ili örneği. *Sosyoekonomi*, 31(55), 347–369. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.01.18>
- Powdthavee, N. (2008). Putting a price tag on friends, relatives, and neighbours: Using surveys of life satisfaction to value social relationships. *The Journal of Socio-Economics*, 37(4), 1459–1480. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2007.04.004>
- Reisinger, Y. ve Turner, L. (1999). Structural equation modeling with Lisrel: application in tourism. *Tourism Management*, 20(1), 71–88. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00104-6](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00104-6)
- Ribeiro, S. C. ve Santos, A. D. (2019). The economics of happiness: An approach to Portuguese economy. *Economics & Sociology*, 12(4), 197–212. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2019/12-4/12>
- Ritchey, L. H., Ritchey, L. H. ve Dietz, B. E. (2001). Clarifying the measurement of activity. *Activities, Adaptation & Aging*, 26(1), 1–21. https://doi.org/10.1300/J016v26n01_01
- Sacks, D. W., Stevenson, B. ve Wolfers, J. (2012). The new stylized facts about income and subjective well-being. *Emotion*, 12(6), 1181–1187. <https://doi.org/10.1037/a0029873>
- Sarıgül, H. (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik. *Journal of Management and Economics Research*, 13(1), 200–218. <https://doi.org/10.11611/jmer408>
- Schoon, I., Hansson, L. ve Salmela-Aro, K. (2005). Combining work and family life. *European Psychologist*, 10(4), 309–319. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.10.4.309>
- Segars, A. H. ve Grover, V. (1993). Re-examining perceived ease of use and usefulness: A confirmatory factor analysis. *MIS Quarterly: Management Information Systems*, 17(4), 517–525. <https://doi.org/10.2307/249590>
- Shams, K. (2014). Determinants of subjective well-being and poverty in rural Pakistan: A micro-level study. *Social Indicators Research*, 119(3), 1755–1773. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0571-9>
- Shams, K. (2016). Developments in the measurement of subjective well-being and poverty: An economic perspective. *Journal of Happiness Studies*, 17(6), 2213–2236. <https://doi.org/10.1007/s10902-015-9691-z>
- Stanca, L. (2010). The geography of economics and happiness: Spatial patterns in the effects of

- economic conditions on well-being. *Social Indicators Research*, 99(1), 115–133. <https://doi.org/10.1007/s11205-009-9571-1>
- Stutzer, A. (2004). The role of income aspirations in individual happiness. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 54(1), 89–109. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2003.04.003>
- Stutzer, A. ve Frey, B. S. (2012). Recent developments in the economics of happiness: A selective overview. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2192854>
- Sugawara, E. ve Nikaido, H. (2014). Properties of AdeABC and AdeIJK Efflux systems of acinetobacter baumannii compared with those of the AcrAB-TolC system of escherichia coli. *Antimicrobial Agents and Chemotherapy*, 58(12), 7250–7257. <https://doi.org/10.1128/AAC.03728-14>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (1996). Using multivariate statistics (3. Baskı), New York: Harper Collins College Publishers.
- Tella, R. Di ve MacCulloch, R. (2006). Some uses of happiness data in economics. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 25–46. <https://doi.org/10.1257/089533006776526111>
- Trendafilov, N. ve Hirose, K. (2023). Exploratory factor analysis. i *International Encyclopedia of Education(Fourth Edition)* (pp. 600–606). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818630-5.10015-6>
- TÜİK. (2022, 17 Şubat). *Yaşam memnuniyeti araştırması*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yaşam-Memnuniyeti-Araştırması-2022-49691&dil=1>
- TÜRK-İŞ. (2023, July 17).. *TÜRK-İŞ Haziran 2023 açlık ve yoksulluk sınırı*. <https://www.turkis.org.tr/turk-is-haziran-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>
- Uçgunoğlu Erarslan, M. ve Yayar, R. (2022). Türkiye’de mutluluk ekonomisi. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 10(1), 43–58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jimeep/issue/70674/1126537>
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Veenhoven, R. (2005). Happiness in nations. *Journal of Happiness Studies*, 6, 351–355.
- Watkins, M. W. (2018). Exploratory factor analysis: A guide to best practice. *Journal of Black Psychology*, 44(3), 219–246. <https://doi.org/10.1177/0095798418771807>
- Weston, R. ve Gore, P. A. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719–751. <https://doi.org/10.1177/0011000006286345>
- Worldvaluessurvey.org. (2019). *WVS Database [online]*. <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
- Yan, B. ve Wen, B. (2020). Income inequality, corruption and subjective well-being. *Applied Economics*, 52(12), 1311–1326. <https://doi.org/10.1080/00036846.2019.1661953>
- Yang, L., Lu, H. ve Li, M. (2023). Multidimensional inequality and subjective well-being in China: A generalized ordered logit model analysis. *Social Indicators Research*, 165(3), 1021–1052. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-03060-y>